

Nr 1021

Av herr **Lundberg**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition nr 148, med förslag till naturvårdslag m. m.*

I Kungl. Maj:ts proposition nr 148 med förslag till naturvårdslag behandlas bl. a. frågorna om att bevara och skydda värdefulla naturområden och hur man skall kunna tillgodose behovet av mark för allmänhetens friluftsliv och rekreation.

Med tanke på den snabbt växande efterfrågan på fritidsmark och behov av rekreationsmöjligheter förefaller de föreslagna lagändringarna vara otillfredsställande. Likaså måste omedelbara åtgärder vidtagas för att hindra katastrof på fritidsfronten och att de lägsta inkomstgrupperna, som har de största behoven av fritidsmark och rekreation, blir helt uteslagna från någorlunda acceptabla markområden. Här måste man angripa problemet på stats- och länsplanen, då det gäller att snabbt anskaffa tillräckligt med lämplig mark och förhindra att tomtjobbarna skall ta miljon- eller miljardvärden från de lägsta inkomsttagarna och samhället. Det måste vidtagas nya djärva målsättningar och åtgärder för att det vackert tänkta inte skall drunkna i utredningar, byråkrati och bristande handlingskraft.

I detta sammanhang bör det starkt betonas, att befolkningsinflyttningen från landsbygd till städer och tätorter måste beaktas. Handel och industri koncentreras till vissa centra och skapar problem inte minst när det gäller att klara fritidsfrågor och rekreation.

För några årtionden sedan var omkring 70 à 80 procent av den produktiva befolkningen sysselsatt i jordbruket; i dag utgör samma grupp ca 10 à 12 procent, och 1975 beräknas gruppen vara nere i 6—7 procent.

Enligt uppgift minskade de i jordbruket yrkesverksamma under åren 1950—1960 med ca 200 000 personer, och det anses att man måste räkna med en fortsatt minskning med 4 procent per år. Åldersfördelningen inom jordbruket är ogynnsam; 1960 var 45 procent av dem över 55 år och 18 procent över 65 år. Utvecklingen inom jordbruket utvisar att dagens 12 procent jordbrukare producerar betydligt mer än förr.

Det totala bortfallet av åker beräknas under åren 1961—1975 bli ca 600 000 hektar. I norra Sverige blir strukturrationaliseringen troligen så kraftig att 40—50 procent av enheterna över 2 ha faller bort, i mellersta Sverige 15—35 procent. I åkerglesa mellanbygder pekar prognosen på ett bortfall av 20—25 procent och i skogsdominerade mellanbygder 30—50 procent.

Trots denna våldsamma och snabba utflyttning av ungdomlig arbetskraft från jordbruksbygder till industri- och tätorter har samhället icke upp-

märksammat att därmed borde följt en lika snabb överflyttning av mark-, skogs- och vattenområden till samhället för att man skulle kunna tillfredsställa den ökade efterfrågan på bostads- och fritidsmark som behövdes för att tillfredsställa bl. a. den utrationaliserade bondeungdomens behov. Detta har inte skett, utan bondens utflyttade barn får ofta betala lika mycket för en liten bostads- och fritidstomt som den hemmavarande brodern gav för ett helt hemman och lösöre. Detta är orimligt.

Det är även anmärkningsvärt att domänstyrelsens skogsinnehav under de senaste 40 åren enligt uppgift inte ökat med mer än 0,4 procent, trots att domänstyrelsen fått klara samhällets aktiva del i fråga om naturreservat och fritidsbehov, men även fått påtaga sig uppgiften att vara brandkår när man ställs inför industriella- eller råvarukatastroflagen.

Lantbruksnämnderna, med deras stora kostnader, har inriktat sig på att anskaffa och överflytta mark inom den enskilda och minskade sektorn av innehavare, då de i stället borde tilldelats uppgiften att i första hand söka tillfredsställa befolkningsomflyttningens ökade krav på samhällsägda mark till bostads- och fritidsändamål.

Domänstyrelsen i nuvarande utformning har visat en förståelse för samhällets ökade behov av rekreations- och fritidsområden som är berömvärd, och det är därför en angelägen uppgift att all avkastning som domänstyrelsen får borde kunna få nyttjas till stegrade markinköp, där även fritidsintresset skulle beaktas. Lantbruksnämnderna och deras miljoner till markköp borde även underordnas domänstyrelsen eller få en uttrycklig anpassning till densamma. Ett ökat skogsinnehav av domänstyrelsen är även ur samhälls- och industriell synpunkt nödvändig, om vi skall kunna stoppa den oerhörda markvärdestegring vi upplever. Det är märkligt att samhället inte skapat ett skydd mot markspekulationens hänsynslösa framfart och ockerpriser, då en glasspinne som tas av en ungdom utlöser ett omedelbart ingripande.

En förändrad jordförvärvslag som skulle gynna storbolag innebär även en direkt fara för både bondejord och samhällsintresset, då bolagen ofta utestänger allmänheten från sina mångmilaområden och även uppträder som tomtjobbare samt har en juridisk och lantmäterimässig enskild styrka som andra medborgare är utestängda från.

Då större skogsbolag synes obenägna att på liknande sätt som domänstyrelsen upplåta sina markinnehav till naturreservat och fritidsområden till rimliga priser, bör riksdagen föreskriva att jordförvärvslagen ändras till att gynna domänstyrelsen, landsting och kommuner till att engagera sig i markinköp av utrationaliserade eller friställda fastigheter.

Det är därför angeläget att riksdagen ger Kungl. Maj:t till känna, att den väntar skyndsamma förslag till ökade inköpsmöjligheter av markområden till domänstyrelsen, landsting och kommuner, samt att lantbruks-

nämnderna anpassas till att tjäna även detta syfte. Här gäller det även att staten snabbt ställer erforderliga medel till förfogande för detta ändamål.

De ovan berörda frågorna måste få en snabb lösning och är en förutsättning för att lagstiftning om naturvård och fritidsfrågor skall kunna få praktisk betydelse.

Förslag till naturvårdslag § 4, där frågan om nationalparker behandlas, bör kompletteras så, att inte endast kronan utan jämväl större markägare tillhörig mark kan avsättas till nationalpark. Paragraf 6 bör även ges den utformningen, att enligt 5 § meddelade föreskrifter *kan i vissa fall* lända till inskränkning i redan uppkommen enskild rätt. Andra stycket förändras till: sådana föreskrifter *kan i vissa fall* lända till inskränkning i lapparna medgivna rättigheter . . .

I § 7 bör ordet "väsentlig" i tredje raden utgå, då myndigheterna i regel är mycket restriktiva när de skall göra inskränkning i enskild rätt. I 11 § sista mening bör ordet "med högst tre år" utgå.

När det gäller skydd för friluftslivet är det nödvändigt att strandskyddslinjen i 15 § andra stycket ändras så, att 300 meter utgår och i stället införes *högst 1000 meter* . . . Om det skall vara möjligt att för framtiden söka skydda strandområden bör skyddet omfatta som regel 1000 meter, och det är nödvändigt att denna justering görs innan det blir för sent. Det tredje stycket bör ändras så, att "skall ej" utgår och ersättes med: *kan om starka skäl föreligga* omfatta . . .

I 17 § bör i första raden ordet "väsentlig" utgå.

Ersättningsbestämmelserna är omfattande och lämnar plats för samma ödesdiga misstag och kostnader som följde med ersättning för intrång i fiskerätt. Inte heller har man i lagstiftningen beaktat att försäljning av markområden inkräktar på allemansrätten, som ju i viss mån kan betraktas som ett allmänhetens servitut i det enskilda ägandet.

Paragraferna 25, 26, 27, 28, 29 och 30 samt §§ 33, 34, 35 och 36 bör sammanföras till en paragraf där ersättningsanspråken begränsas och förenklas. De nämnda paragraferna kan ersättas med en lagtext av följande lydelse: *Medföra föreskrifter enligt 8 eller 9 § sådan inskränkning i rätten att bebygga mark, att ägaren kan använda marken allenast på sätt som står i uppenbart missförhållande till dess tidigare värde, eller tillskyndas honom eljest genom sådana föreskrifter avsevärt men, är han berättigad till att kronan inköper markområdet till ett pris ej överstigande dubbla taxeringsvärdet som genomsnittligt gällt under senaste 10 åren.*

I övergångsbestämmelsernas 45 § bör andra stycket utgå. Jag förutsätter att eventuellt de ändringar som kan bli en följd av de föreslagna åtgärderna vidtages av utskottet.

Av det anförda framgår att det är angeläget, om man verkligen vill söka att komma till rätta med naturvård och fritidsproblem, att skapa en effek-

tiv och handlingskraftig organisation, där byråkrati och slentrian är bannlysta, att få en sådan lagstiftning att den kan säkra mark och naturområden av betydelse till rimliga kostnader samt att vi snabbt får tillgång till markområden genom direkt köp till kronan och samhället i övrigt.

Med hänvisning till det anförda anhåller jag,

att riksdagen med beaktande av anförda synpunkter måtte besluta godkänna Kungl. Maj:ts proposition nr 148 med de ändringar i förslag till naturvårdslag som nedan föreslås:

4 § I syfte att bevara större sammanhängande område av viss landskapstyp i dess naturliga tillstånd eller i väsentligen oförändrat skick kan kronan och större markägare tillhörig mark avsättas till nationalpark.

6 § Enligt 5 § meddelade föreskrifter kan i vissa fall lända till inskränkning i redan uppkommen enskild rätt.

Ej heller skola sådan föreskrifter i större omfattning föranleda inskränkning i lapparna medgivna rättigheter . . .

7 § Ordet "väsentlig" i tredje raden utgår.

11 § "Med högst tre år" utgår.

15 § Andra stycket: Strandskyddsområde skall omfatta land- och vattenområde inom det avstånd från strandlinjen som provas erforderligt med hänsyn till omständigheterna i varje särskilt fall, dock högst 1 000 meter från nämnda linje vid normalt medelvattenstånd.

Strandskyddsområde kan om starka skäl föreligga omfatta område som ingår i fastställd generalplan, stadsplan eller byggnadsplan.

25 §, 26, 27, 28, 29, 30 och 33 §§ samt 33, 34, 35 och 36 §§ sammanföres till en och gives följande lydelse:

Medföra föreskrifter enligt 8 eller 9 § sådan inskränkning i rätten att bebygga mark, att ägaren kan använda marken allenast på sätt som står i uppenbart missförhållande till dess tidigare värde, eller tillskyndas honom eljest genom sådana föreskrifter avsevärt men, är han berättigad till att kronan inköper markområdet till ett pris ej överstigande dubbla taxeringsvärdet som genomsnittligt gällt under de senaste 10 åren.

45 §, andra stycket, utgår.

att utskottet företar den nummerändring av paragraferna som vid bifall av förslagen blir nödvändig, samt

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer att Kungl. Maj:t måtte vidtaga eller till riksdagen inkomma

med förslag till erforderliga åtgärder för att domänstyrelsen, landsting och kommuner skall givas förtur till inköp av mark- och sjömråden för att säkra tomt- och fritidsmark och hindra markspekulation, samt giva lantbruksnämnderna till uppgift att även inköpa mark åt stat, landsting och kommuner lämplig till bostads- och fritidsändamål.

Stockholm den 16 oktober 1964

John Lundberg
